

Politik Bilim

Teknoloji politikaları ve iktisatçılar (3)

Aykut Göker

Günümüzün bilim ve teknoloji politikalarına egemen olan sistemik yaklaşımın ve bu yaklaşımı anlatan **ulusal inovasyon sistemi** kavramının iktisatçıların ürünü olduğunu söylemişim. Bu iktisatçılar, genellikle, **Schumpeterci / evrimci iktisat** kuramının yandaşlarıdır. Ama, günümüze gelinceye dek bu politikaların şekillenmesinde rol oynayan; hattâ, bugün de geçerliliğini koruyan önemli bir kavram da, **neoklâsik iktisat** kuramının yandaşlarına aittir. Bu kavram, hükûmetin / devletin, teknolojik gelişme ve inovasyonu teşvik amacıyla ekonomiye müdahalesinin gerekçesi olarak ileri sürülen “**pazar tökezlemesi**” (*market failure*)’dir.

PAZAR TÖKEZLEMESİ..

Pazar tökezlemesi, neoklâsik iktisat kuramına ekonomik büyüme, sermaye birikimi, teknolojik ilerleme ve inovasyon ilişkilerinin yoğun olarak incelendiği 1960’lı yıllarda eklenmiştir. Yürütülen ekonomik faaliyetin getirisini, faaliyette bulunanın bütünüyle kendisine mal edebilme şartlarının eksikliği ya da o faaliyetin doğası gereği taşıdığı risk nedeniyle ortaya çıkabilen pazar tökezlemesi, firmaların ARGE faaliyetleri için de geçerlidir.

Pek çok iktisatçının belirttiği gibi, firmaların, ARGE ve inovasyon sürecinde ortaya çıkabilecek belirsizliklerin yaratacağı kayıpları göze alamamaları; ya da ARGE faaliyetlerinin getirisini, bu faaliyetlerin doğası gereği, bütünüyle kendilerine mal edememeleri; ya da uzun vâdeli bir görüş oluşturma konusundaki yetersizlikleri, toplumsal açıdan gerekli olan optimum düzeyin altında ARGE yatırımı yapmalarına neden olur. Firmaların, uzun vâdeli araştırmalara ya da doğrudan ticarî uygulaması olmayan, ama gelecekteki inovasyon yeteneği açısından yaşamsal önemde olan araştırma alanlarına, kaynak yetersizlikleri dolayısıyla, isteseler bile yeterince yatırım yapamamaları da aynı sonucu doğurur. Pazardaki bu tökezleme, ekonomik büyüme ve mevcut ekonomi sisteminin sürdürülebilirliği açısından önlenmesi gereken bir durumdur. Hükûmetlerin bu yöndeki müdahaleleri ve bu çerçevede, ARGE faaliyetleri ile ilgili olarak, firmalara kamu fonlarından sağlanan yardımlar, hibeler, vergi ertelemeleri ve altyapı destekleri, uzun süre, hep bu pazar tökezlemesine dayandırılmıştır.

SİSTEMİK TÖKEZLEMELER..

Ancak, daha sonra evrimci iktisatçılarca yapılan çözümlenmeler açıkça göstermiştir ki, pazar tökezlemesinden ayrı olarak, belli **sistemik tökezlemeler** de ekonominin işleyişini olumsuz yönde etkiler. Sistemik tökezlemeler, **ulusal inovasyon sisteminin** ve kurumlarının iyi işlememesinden; sistemdeki eksik halkalardan (örneğin, teknolojik açıdan yenilikçi, yaratıcı genç girişimcilere yolu açacak mekanizmaların eksikliği); ve sistemin farklı unsurları arasındaki uyumsuzluklardan (örneğin, üniversitelerin yöneldiği bilimsel araştırma alanlarının firmaların yöneldiği teknoloji alanlarını desteklememesi) kaynaklanabilir. Oturmuş kurumsal yapılarıdaki katılıklar (teknolojideki değişime direnme vb.); mevzuat engelleri (risk sermayesi ile ilgili düzenlemelerdeki yetersizlikler vb.); enformasyon ve bilgi dağılımındaki toplumsal / bölgesel asimetri; bilimsel ve teknolojik bilginin üretildiği üniversitelerle bu bilgiyi ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürecek üretici kuruluşlar arasında sistemik bir bağın kurulamaması, bunlar arasında etkileşimi kolaylaştıracak ve farklı diller konuşmalarından kaynaklanan sorunların giderilmesinde yardımcı olacak ortam ve mekanizmaların pazar şartlarında kendiliğinden ve gereğince gelişmemesi; uzman ya da araştırmacı dolaşımındaki eksiklikler de, benzeri sistemik tökezlemelere yol açar. Hükûmetler, bilgi akışını engelleyen

ve sonuçta, ulusal ARGE faaliyetinin toplam etkinliđinin dūřmesine yol açan bu sistemik tōkezemelerle de uđrařmak zorundadırlar.

Özetlersek; günümüzün bilim ve teknoloji politikalarına egemen olan sistemik yaklaşım ve bu yaklaşıma özgü kavramlar, bilim ve teknoloji meselelerini, ekonomik büyüme ve toplumsal gelişme bağlamında ele alan ve bilginin -bilim ve teknolojinin- ekonomik faaliyet alanlarında giderek artan rolüne dikkatlerimizi çeken iktisatçıların ürünüdür. Ekonominin farklı ölçeklerinde ARGE ve teknolojik inovasyon süreçlerinin toplumsal açıdan yeterli düzeyde işlemlerini sağlayacak sistemlerin kurulması ve sürdürülmesi; böylece, ARGE ve inovasyon alanındaki olası pazar tōkezlemesi ve sistemik tōkezemelerin üstesinden gelinebilmesi de bu politikaların ana temalarıdır. İşin doğrusu, günümüzde üretimin ve özellikle de sanayinin yönlendirilmesi ile ilgili hükümet müdahalelerini düzenleyen politikaların adı bilim ve teknoloji politikaları olmuştur.

<http://www.inovasyon.org>

CBT. 05 Mart 2005